

ГАЛИЦИЈАНИ

ПРВИ СУСПРЕТ

Вијест о Берлинском споразуму 1878. године ишла је брзином пу-жа до Календеровача. Посљедња буна против Турака је завршена. Они који су у њој учествовали и живи се вратили, осјећали су се побједници-ма. Срећни што су се вратили. Причали су о оном гдје су били и шта су видјели и доживјели. А како се господа договорили, о томе су мало зна-ли. Многи су оплакивали своје који се нису вратили и о којима се ништа не зна. Да ли су заробљени или погинули? Нагађало се и препричавало данима. Очекивали су их и погледали, ноћу се будили као да чују глас пред кућним прагом: сина, мужа или брата. Дуго је то трајало, сјећања су изблиједила и нестала је свака нада. Све се смирило и утишало као невријеме послје грмљавине, остао је бол и рана која пече и боли на сваки додир и на сваку помисао да се никад неће вратити, да ће дјеца ра-сти без оца, а родитељи дочекати старост без синовље помоћи.

Код њих се још ништа није промијенило. Бег је власник земље и он је дијели онако како он хоће. Узимао је и даље трећину. Турци су за-лазили у село, али нису били тако наопаки и зли као раније. Сељаци им нису вјеровали. Сумњали су у њихову доброту. Памтили су и преприча-вали неке лоше догађаје из прошлости. Нису вјеровали ником. Нису се радовали ни времену које долази. Жељели су и Бога молили за родну го-дину да могу свима дати и да њима остане довољно. За мотику се није нико отимао. Нико им је узети неће. Жуљеви на рукама мање боле кад се има и кад година роди. Лакше им је давати него молити. Нека се „го-спода“ договара само да њих оставе на миру да раде оно што знају. Њи-хово је да слушају господара, да му не пркосе и инат не тјерају, да га за-обилазе гдје могу.

Тешко подносе силу и пријетњу. Она у њима изазива горчину. Ду-го је трпе. А кад немају избора, прихвате изазов, побуну. У њој виде из-

лаз, крв и смрт. Живот је један, а резервних синова нема. Избјегавају све што личи на то док могу. Срећни су да им се живот заврши да сабљу не подигну и обарач не потегну, ни у кога нити против кога. Уживају у оном што имају и што им остане. Радују се сваком дану. Ноћу воде љу-бав и тихе разговоре. Ушушкавају и покривају своју нејач која слатко спава. Мисле о њима и раде за њих, да буду срећнија од њих. Желе да им ново вријеме донесе бољу судбину него што су они имали.

Бег је био умјерен и мање захтјеван. Земљу је продавао, у почетку за дукате и цекине, а касније је продавао за стоку и масло, а неки су имали среће да су њиву добили за доброг овна. Сељаци су објашњавали да како је бег остарио па је излапио и склонији је уживању. Они нису били свјесни шта се десило. Нису знали оно што је бег очекивао да зе-мља неће бити његова. Да долазе нова времена, нова царевина, да је тур-ско вријеме прошло, да је он закратко и привремено још бег и да неће моћи узимати трећину. Царевина ће увести нове дажбине и обавезе како за њега тако и за рају. Турска власт је далеко од њега. Она га не може штитити ни заштитити од нове царевине. Виђени и писмени Турци су се одселили из ових крајева. Одселили су они који су имали још неке везе и коријен у Турској. Били су убијеђени да они припадају том народу. Остали су они који су никли и поникли овдје, чији коријени црпе снагу из ове земље и говоре истим језиком. Турски језик никад нису научили. Разликују се од других људи само по томе како се обраћају Богу. Врије-ме и срећа били су им наклоњенији јер су били миљеници власти. Доби-ли су имања по неким заслугама и оданости а кад си уз власт, како то бива у свим системима, имаш и већа права и корист. То траје и трајаће док је власт на власти. Кад она нестане и престане, развласте се, оголе и осиромаше, брзо пропадају и нестају и до смрти кукају за прошлост, за временима која су прошла и за оним шта су имали и у чему су уживали.

Наступила су нека олакшања, као кад у спарном дану однекуда ду-не свјежи вјетар па помилује ознојено тијело и разгали душу. Понека ријеч процури у село, да се Турци селе у Турску и да долази војска цара Франје. А ко је тај? О њему се мало знало. Знали су да је неки странац, да не говори њихов језик, да има велику царевину.

Бегов чардак у Календеровцима дуго је остао послје ових догађаја и мали дућан на самој раскрсници у центру села. У непосредној близини би-ло је још дућана које су држали православци. До тада незамисливо, а све се више и слободније говорило о подизању нове цркве у Д. Детлаку, поред постојеће мале црквице зване Ћелија. Нешто се дешава и неки вјетрови ду-вају, али нико не зна какво вријеме или невријеме доносе или односе.

Одмах послје доласка Аустроугарске, увече се обавеза уписа но-ворођене дјете у књиге рођених, као и књиге вјенчаних и умрлих. Не-

што касније изврши се попис становника и кућа. Свијет збуњен и са невјерицом све то посматра и пита се шта ће им то. Какве користи имају од тога? Лудог свијета, сачувај Боже!

У Дервенти поче изградња неких великих зграда, општинске зграде (вијећнице) и градске школе. Почеше издавати неке папире као лична документа. Село неписмено па не разумије. Заведоше обавезну регрутацију за све способне за војску. Турци се побунише, а остали свијет одазва се позиву. Испратише и прве регруте у цареву војску. У село почеше стизати и прва писма. Причају да је у селу знао читати и писати само механџија и трговац Тане Лејић. Нико не зна гдје је научио, а не знају и нису сигурни да ли он чита оно што је написано и да ли напише оно што му се каже. Другог писменог нема осим попа па му се морало вјеровати да чита и пише истину. Много тога сазнало се касније. Нова власт је непослушне кажњавала и затварала. Тане је за њих писао и читао писма. Често је писао оно што је хтио а не оно што је желела родбина, а читао је како му је одговарало. Због тога су неки затекли празне куће кад су се вратили из затвора. Жене се поудавале и дјецу одвеле, а родитељи од туге умрли јер у писму је често понављано: „Ја се никад нећу вратити из затвора Бањалуке”. Све је то било тешко провјерити. Бањалука је за њих била даља него данас Берлин. А редовни војници служили су цара чак и у Бечу.

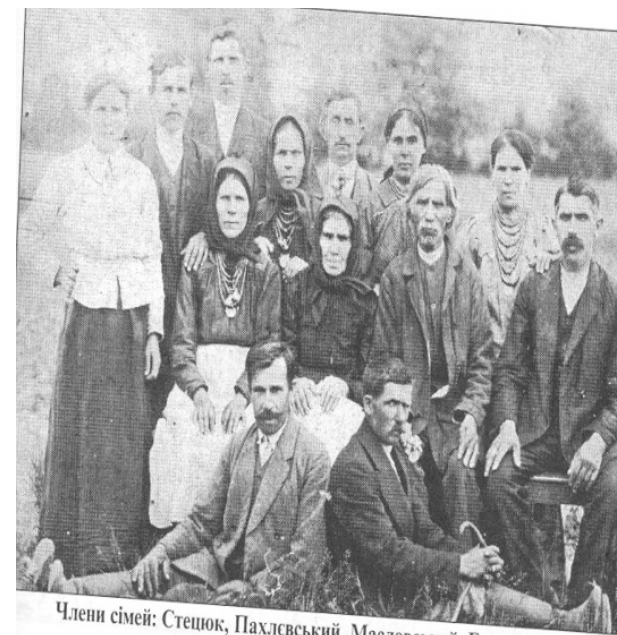

Вијзд в далеку дорогу...

Долазак Галицијана

У село почеше пристизати нови људи, натоварени неким стварима, другачије одјевени од њих. Говоре језиком њима непознатим. Они их нешто питају – ови не разумију. Али је јасно и једним и другим да се странци насељавају, да су дошли однекле издалека да ту живе, да савију своје огњиште, формирају породицу и подижу дјецу. Мјештани неповјерљиви, заобилазе их у великом луку. Ослушкују да нису нови Турци. Језик им је другачији од турског, а њихове жене нису умотане и завијене. Носе мараме, а у неких извирује прамен косе жуте као восак, зажареног су лица, очију плавих. „Боже ми опрости, као да су наше,” причају мјештани док дуван мотају. Нуде и њих, неки узимају, а неки одбијају. Неко донесе и сатљик ракије, нагну из њега, и пружи једном од њих, не да их почасте или да им се додвори, него да провјери које су вјере. Знају они да Турци не пију њихову шљиву. Када новодошлице потегоше из сатљика, њима нешто лакну. А некеме се оте па рече:

– Хвала, Богу да само нису „они“.

Члени сімей: Стешок, Пахлєвський, Масловський, Бутерський,
Бавшевський і т.д.

Старе слике чувају сјећања

Кад споменуше вотку, мјештани схватише да је то неки руски сој. А зашто ова царевина насељава Русе у ове крајеве? Шта ће им они кад са њима вјечито ратују? Можда да им искрче ову шуму и источе воду из ових баретина. Дуго је та загонета остала неодгонетнута. И данас послѣ стотину двадесет година, многима није јасно зашто су се они доселили у ове крајеве. Није било јасно ни онима који су се доселили. Они су путовали у маглу. Шта им је све обећано, није записано. Поуздано се зна да су преварени, јер то се препричавало у породицама са кољена на кољено. И данас њихови потомци о томе причају.

о. Петро Бабиј з молитовним гуртком жінок у Хорвачанах

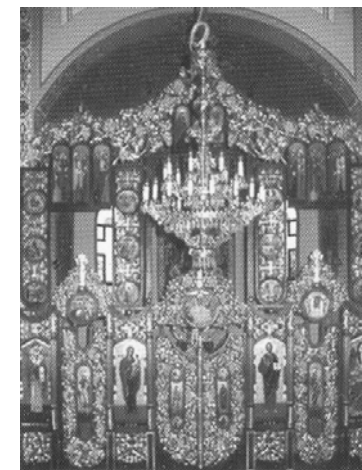
Заједничка слика досељеника и мјештана

Вријеме је пролазило својим током. Пролазили су дани, годишња доба па и године, а неповјерење и провјере биле су сталне. Било је јасно и једним и другим да су хришћани. И они који су имали са њима заједничке празнике, разликовали су се једни од других. Велика је разлика била код оних који су имали празнике по новом календару за кога мјештани нису ни знали јер у то вријеме датуми су били мање значајни од дана и седмица по којима су се израчунавали и одређивали празници. Прецизна обавештења добијали су у црквама. Кад почиње пост и колико

се пости? Оно што је збуњивало мјештане и дуго нису могли схватити је било како они говоре, по њима исти језик, имају различите цркве и попове, славе исте празнике у различите дане. То се дуго није могло разјаснити? Зашто су се подијелили на грко-католике и римо-католике? Тешко је то објаснити и данас када је настало покрштавање. Које и зашто је то требало? Они су били повјерљиви и одани свакој власти. Признали су папу као поглавара цркве, моле се и Богу обраћају као Срби православни вјерници.

*Грkokатолички црквени
великодостојник*

*Иконостас у грkokатоличкој
цркви*

На питање ко су и откуда су, одговарали су неразумљивим језиком уз широка објашњења, често млатарањем рукама. Као што се дешава у таквим приликама кад недостају одговарајуће ријечи и кад се изговарају неразумљиво, а слушалац избечи очи и наћули уши кроз полуотворена уста, искеси зубе као да не чује шта му се говори и у свијести мисли да ће га разумјети што му се више унесе у лице. Мјештани су у првом моменту збуњени, јер им се говори другим језиком, али су упамтили последњу ријеч Галиција која се више пута изговарала. Послѣ тих првих сусрета у себи су понављали „Галицијани, Галицијани“.

„Која је то сорта људи, то сам Бог зна“, говорили су мјештани.

А шта, је ту је. Ми се немамо гдје селити. Издржали смо пет вијекова са Турцима, издржаћемо ваљда и са овим Галицијанима. Дјелују питоми, на моменат изгубљени. Кад разговарају, гледају нас у очи, а не